

NYKŠTUKAS POLITIKAS

Sofija TYZENHAUZAITĖ

(Tęsinys. Pradžia – el. žurnalo
„Žemaičių žemė“ 2023 m. Nr. 7, 8, 9)

Vyskupas, dėl to abejoti netenka, visiškai pritarė tam tekstui, kurį karalienė, kaip tuo metu buvo įprasta, parašė savo ranka vos įskaitomai. Kotryna paprašė jo surasti vieną ar du patikimus asmenis, lydėsiančius Balani.

– Jam nebūtina, – paaiškino Kotryna, – turėti prašmatnią palydą, bet ji turi būti tinkama. Nereikia nei spindesio, nei prašmatnumo; tai prancūzo bajoro palyda.

Sugrįžus namo pirmasis Monliuko rūpestis buvo susirasti garsiausius Paryžiaus palūkininkus ir susiderėti su jais dėl karalienės brangenybių. Kai išsiderėjo maždaug pakenčiamą kainą, jis kartu su Krasovskiu ir Balani pradėjo rūpintis manta. Bet sunkiausia užduotis, reikalaujanti išmintingo pasirinkimo, buvo surasti Balani kelionės palydovą. Monliukas pasiūlė Žaną Šuaneną, subrendusį vyrą, geros kilmės, turintį įvairių gebėjimų, protingą ir pakankamai išsilavinusį.

Beturtis Šuanenas savo noru stojo tarnauti Valanso vyskupui, nes tikėjosi, kad šis, turėdamas didelę įtaką dvare, padės jam ten patekti ir gal net atidarys aklosios deivės, kurią garbina visi mirtingieji, šventyklos duris.

Monliukas pagaliau rado progą tesėti pažadą ir pasitarnauti draugui – pasiūlė darbą, deja, teks tapti priklausomam nuo nepažįstamo jaunuolio.

– Puikiai suprantu, – kalbėjo vyskupas, – kad tokia antrarūšė vieta nėra skirta tokiam žmogui, kaip jūs, ir negali patenkinti jūsų ambicijų. Tad manykite, kad tai tik pakopa į tai, ką vieną dieną būtinai pasieksite. Karalienė, – pridūrė, kad paglostytų Šuaneno savimeilę, – karalienė pasirinko Balani tik todėl, kad mano, jog jis nėra svarbus ir labiau nei kas kitas neužtrauks įtarinėjimų, kokius toks poli-

Sofija Tyzenhauzaitė de Šuazel-Guffé (1790–1878) portretas. Dailininkas Johanas Baptistas Lampis vyresnysis (1751–1830). Paveikslo originalas saugomas Žemaičių muziejuje „Alka“

tinis žingsnis gali sužadinti visų pretendentų į Lenkijos karūną galvose. Jūsų patarimai, jūsų išmintis ir patirtis labai padės Balani, nes jis menkai pažįsta pasaulį, taigi jam reikia globėjo, galinčio pareguliuoti jo veiksmus ir apsaugoti nuo neatsargių poelgių. Manau, jis turi problemų su rašto kalba, tad jūs pataisysite jo užrašus ir jo ataskaitą. Pagaliau galite neabejoti, kad aš nepamiršiu karalienei priminti apie jūsų paslaugą šiame tokiame svarbiame reikale. Jei, kaip aš tikiuosi, į Lenkiją bus siunčiami pasiuntiniai, man bus malonu matyti, kaip jūs už savo nuopelnus užimsite jums deramą vietą.

Šuanenas, susiviliojęs gražiais Monliuko pažadais, belaukdamas ko nors geresnio, ryžosi priimti pasiūlymą tapti riterio Balani sekretoriumi.

Tas kelias iki išvykimo likusias dienas Balani buvo labai aktyvus. Norėjo pamatyti visas miesto įžymybes ir paminklus, tad skubėjo prieš išvykdamas juos aplankyti. Lydimas Valanso vyskupo ir Krasovskio jis lankėsi Luvre, kur jį kaskart maloniai sutikdavo karalienė ir princai. Tokia svaiginanti sėkmė, o svarbiausia – dvaro palankumas iš pradžių lakios fantazijos jaunuolį svaigino, bet tai truko neilgai. Kiekvieną vakarą, grįžęs į kuklų būstą, nelabai atitinkantį jo

dabartinę finansinę padėtį, Balani, išvargintas triukšmo, lengvabūdiško gyvenimo, kurio negalėjo išvengti, klausinėdavo savo širdies, ar jis laimingas. Jo vieniša širdis atsakydavo: „Ne, tu nori ne tokios laimės“.

„Štai koks tas pasaulis, kuris man anksčiau atrodė nuostabus, – dūsavo Balani. – Tiesa, jis žiba, visur mandagybės, tai gali įaudrinti protą, bet visai nejaudina širdies. Koketiškos moterys, pretenzijų turintys vyrai, didžiulės aistros, bjaurios intrigos, visuotinis ištvirkavimas, palaidumas, prietarai ir apsimestinis gailėstingumas nustelbia norą daryti ką nors gera, štai ką išvydau dvare, kuris laikomas pirmuoju karališkuoju dvaru Europoje.“

Numatytos išvykti dienos išvakarėse Balani atsisveikindamas iš karalienės rankų gavo žiedą. Jame buvo įspaustas ženklas – gyvatė, kandanti sau į uodegą, ir šūkis – toks pat, kaip ir karalienės instrukcijoje: „Atsargumas, santūrumas, sparta“.

– Pasižiūrėkite į šį žiedą dažniau, – tarė jam karalienė, – tegul jis primins jums jūsų pareigą.

Monliukas taip pat pažėrė keletą bendro pobūdžio patarimų, kaip derėtų elgtis Lenkijoje:

– Nesizavėkite tos šalies didikų prabanga. Venkite jų orgijų, kiek tik sugebėsite, ir prisiminkite, kad blaivybė yra atsargumo draugė. Karalienė patarė jums gyventi Lenkijoje plačiai ir linksmi. Tačiau patariu jums nepersistengti, jei nenorite susigadinti reputacijos. Aš pažįstu lenkus. Lengvabūdiškas ir vėjavaikiškas elgesys, būdingas smulkiems bajorams ir dvariškiams, nepatinka seniems respublikos piliečiams, senatoriams, nuo darbų pražilusiams kariams, kurie gerai jautėsi tik mūšio lauke arba posėdžiaudami seimuose. Jie išsityčios iš jūsų ir pramins jus prancūziška lėle, papūga ar bala žino kuo. Laimė, jūs dar naujokas dvare ir nespėjote susizavėti mūsų dvariškių tuštybėmis, tad geriausias patarimas, kurį galiu jums duoti, tai likti paprastam ir natūraliam.

Nykštukas, dalyvavęs pokalbyje, nes atvyko atsisveikinti su Balani ir jį palydėti, pritarė Monliuko nuomonei. Jis atnešė Balani daug rekomendacinių laiškų. Vienas jų buvo adresuotas jo draugui Sandomiro vaivada Zborovskiui. Pateikiame pažodinį tekstą ir supažindiname su epistolinio žanro ypatumais Lenkijoje. Laiškas prasidėjo ryškiomis raidėmis parašytu kreipiniu:

„Labai galingas ir apsišvietęs pone geradėjau.“

Geradėjo titulas būdavo būtinas, įterpiamas jis

ir mūsų dienomis, kreipiantis net į tuos, kurie nėra padarę rašančiajam nė menkiausių paslaugų. Taip rašė net globėjas savo globotiniui.

„Derybos man pasisekė prasčiau, nei tikėjausi, ir nepateisino jūsų vilčių. Nors ir labai žavėjausi mintimi, kad Anžu kunigaikščiui užtikrinsime puikią ateitį, jam pelnius Lenkijos sostą, Prancūzijos dvaras atmetė mano prašymus, įtikinėjimus, *omnibus modis*¹, kad būtina pasiūsti į respubliką pasiuntinius. Jie visi mano, kad jų *honorum in honore*² reikalauja neskubėti labiau nei Austrija, *ut hoc esset cum dignitate regni*³. Tačiau, suvokdami, kad išdidumas gali pakenkti jų interesams, jie sumąstė pasiūsti jaunuolį, apsimetusį keliautoju (jis ir įteiks jums šį laišką), ir įpareigojo jį slapta išsiaiškinti tikruosius mūsų tautiečių ketinimus. *Ipsi videbunt*⁴, kad neketinau jų apgaudinėti, jei tik nuomonės nepasikeitė, kol manęs nebuvo. Visada noriu, kad jums pasisektų, kaip ir planavote, išprašyti austrų pasiuntinius ar bent jau sukliudyti jiems veikti, kas, beje, *non est absque mogno periculo*⁵, bet tikras pilietis, toks, kaip jūs, nebijo pavojaus ir galvoja tik apie savo tėvynės gerovę.

Karalienė Kotryna Mediči, princo, kurį norime padaryti mūsų tėvynės karaliumi, motina, labai tiki *in astra volunt et in hac magica arte*⁶. Ji įsitikinusi, kad Anžu kunigaikštis gaus Lenkijos karūną, nes vienas iš garsių jos astrologų, *qui rebus prospicit futuris*⁷, jai išpranašavo, kad visi jos sūnūs sėdės soste. Ji davė slaptas instrukcijas riteriui Balani ir nurodė vaidinti keliaujantį *pro anima gratia*⁸ ir pažinimo tikslais. Tačiau atskleidžiu jums paslaptį ir prašau ją saugoti, kad tikrasis jo kelionės tikslas yra įsitikinti, ar mūsų ketinimai nuoširdūs, ir pateikti skubią ataskaitą dvarui, *hac ratione*⁹. Širdingai rekomenduoju jums Balani, jis tikrai garbingas jaunuolis. Pasistenkite pristatyti jį visiems mūsų didikams, linkstantiems „prancūzų“ partijos link, padėkite jam, įtikinkite, kad visa Lenkija tik ir svajoja apie

(Nukelta į 48 p.)

¹ Kitas priemonės (lot.).

² Garbė.

³ Kad tai atitiktų karalystės orumą (lot.).

⁴ Jie patys pamatys (lot.).

⁵ Nėra apsaugota nuo didelio pavojaus (lot.).

⁶ Žvaigždžių valia ir magijos menu (lot.).

⁷ Kuris matė ateitį (lot.).

⁸ Savo malonumui (lot.).

⁹ Ir tai padaryti įžvalgiai (lot.).

laimę Anžu kunigaikštį matyti savo karaliumi. *Cae-
tera fidei, diligentiae et sagacitati tuoe committimus*¹.
O aš liksiu čia ir rūpinsiuosi mūsų bendros motinos
tėvynės interesais. Sugrįšiu jums padėti tik pabaigęs
darbus, tai yra, lauksiu, kol bus paskirti pasiuntiniai
į respubliką.

Telaimina Visagalis jus ir visus mūsų tėvynainius.

*Vale et ama*²

Lenkai turėjo įprotį rašydami arba kalbėdami
įterpti į savo gimtąją kalbą lotyniškų žodžių, nes
lotynų kalba toje epochoje tarp bajorų buvo labai
populiari.

Balani išklaušė pamokymus, padaršinius ir
netgi buvo pamalonintas monsinjoro – tasai teikė-
si parodyti palankumą, nes Balani pradėjo glostyti
jo savimeilę. Jis leido jam pabučiuoti savo ranką,
deja, tai buvo labiau globėjiskas nei tėviškas gestas.
Jaunuolis dėl tokio netikėto švelnumo buvo pasi-
ruošęs pulti jam po kojų. Pagaliau Balani, švelniai
palydėtas savo draugo nykštuko (šį kartą nykštukas
neprieštaravo būti pakylėtas nuo žemės), sėdo į ka-
rietą, turinčią nugabenti jį į Lenkiją.

Kai išvyko Balani, nykštukas, grįžęs namo, susi-
tiko šeiminką metrą Buaveną. Šis labiau nei kada
nors anksčiau vaizdavo visažinį. Jis papasakojo neti-
kėtą naujieną, kad atvyko admirolas de Kolinji.

– Galite patikėti manimi, – pridūrė, – mačiau jį
savo akimis. Kadangi išgirdau, kad admirolas keliaus
pro mūsų namus, išėjau į gatvę paspoksoti į varnas,
kaip ir daugelis kitų. Žmona nenorėjo manęs išleis-
ti, aiškino, kad tai tas pats, kaip išvysti Antikristą.
Aš nepaklausiau ir nusileidau į gatvę. Žinote, pone,
nepatikėsite, bet aš jį išvydau ir galiu patvirtinti,
kad jis toks pat žmogus, kaip jūs ir aš. Meluoju, jis
aukštesnis bent trimis pėdomis. Tik noriu pasaky-
ti, kad jis turi akis, nosį, burną, kaip ir mes, ir galiu
prisiekti – visa jo išvaizda labai žmogiška. Jį lydėjo
trys ar keturi šimtai hugenotų, ginkluotų iki dantų,
visi ant žirgų. Jis į dešinę ir į kairę sveikino sutinka-
mą minią, turbūt manydamas, kad visi susirinko jo
pagerbti. Jis apsisusto rūmuose Bėtiksi gatvėje, kur,
galiu prisiekti, neturėjo laiko net išsipakuoti savo
daiktų, nes karalius iš karto pasveikino jį atvykus ir
paliepė atvykti į Luvrą. Ką jūs, pone, manote apie

tokį karaliaus mandagumą bjauriam hugenotui?

– Galvoju, – atsiliepė nykštukas, – kad tuoj pat
suzinosiu, kas iš tiesų vyksta. Mano kėdę, nešikus!

„Ką reiškia, – svarstė Krasovskis, atsikratęs įky-
raus plepio ir skubiai sėsdamas į savo kėdę, – ką reiškia
toks malonus sutikimas, palankumo demonstravimas
maištingam valdiniui, kuris skelbiasi esąs valdovo ir
tikėjimo priešas? Kilnumas ar klasta? Nesuprantu.“

Atvykęs į Luvrą nykštukas pastebėjo, kad dva-
riškiai ir netgi karaliaus tarnai labai sujudę. Visi
kažkur vaikščiojo, kažką kuždėjo vienas kitam į
ausį. Vieni aiškino, kad admirolas bus nužudytas,
kai išeis iš Luvro, kiti, kad karalius ketina su juo
susitaikyti. Pastarieji teigė, kad admirolas yra didis
žmogus, pirmieji manė jį esant išdaviką. Nuomonės
pasidalijo, kaip visuomet nutinka susiklosčius pa-
našioms aplinkybėms.

Nykštukui pavyko nepastebėtam įsmukti į kara-
liaus apartamentus. Jis pasislėpė už vieno iš fotelių
plačiomis atkaltėmis, sustatytų prie sienų, ketino
nepraleisti nė žodelio iš pokalbio ir budriai sekti
pokalbyje dalyvausiančių reakciją.

Karolis IX, labiau nei įprastai įniršęs, palen-
kęs galvą, dideliais žingsniais vaikščiojo iš kampo
į kampą ir švilpavo kažkokią ariją, kad nereikėtų
vargintis kalbant. Kotryna Mediči sėdėjo prie
židinio, susidėjusi kojas ant didžiulių metalinių
malkų pastovų, vaizduojančių paaukuotus dra-
konus, ir šnekučiavosi pakaitomis su Tavanu ir
maršalu de Recu, šis kartkartėmis riktelėdavo:
„Admirolas verčia jo laukti!“

Margarita de Valua atrodė liūdna. Pasirėmusi
alkūne į marmurinę konsolę ir prilaikydama ranka
savo gražią galvutę ji nerūpestingai žaidė su puik-
ia perlamutrine vėduokle, papuošta brangiaisiais
akmenimis.

Šalia sesers sėdėjo Anžu kunigaikštis ir, gal no-
rėdamas numalšinti brolio pyktį, apsimetė esąs abe-
jingas tam, kas netrukus turės įvykti. Su metaline
nusmailinta lazdele jis tvarkėsi nagus arba žiūrėjo į
puikų Venecijos veidrodi, kabantį virš konsolės.

Staiga Tavano, pro langą stebėjęs kiemą, į kurį tu-
rėjo atvykti Kolinji, riktelėjo: „Štai admirolas, štai jis!“

Karalius ir maršalas puolė prie lango pažiūrėti.
Pakilo ir karalienė.

– Admirolas, – tarė Recas, – atvyksta apsirėdęs
kariškai.

¹ Viską patikime jūsų globai ir išmintingumui (lot.).

² Atsisveikinu ir myliu (lot.).

– Tačiau jo palyda negausi, – įsiterpė karalius, – ir aš jam dėkingas už tokį pasitikėjimą.

– Aš kalbu apie jo drabužius, sere, – paaiškino de Recas.

– O Dieve, – šuktelėjo Anžu kunigaikštis, taip pat užmetęs akį, – jis visas dulkėtas, lažinuosi, kad jis su tais pačiais batais ir pentiniais, kuriais vagojo savo žirgo šonus, kai su saviškiais spruko iš Žarnako mūšio lauko. Jis didis karys, kai reikia sprukti.

– Gana, – riktelėjo Kotryna Mediči, nutaisiusi švelnią ir mandagią miną, – girdžiu jį ateinant. Prisiminkite, ką pažadėjote, – kreipėsi į Karolį IX valdingu ir neleidžiančiu prieštarauti tonu; juo ir prašė, ir įsakė.

Atsivėrė abi durų pusės ir pasirodė admirolas, lydymas tik žento Tėlinji. Nykštukas kyštelėjo galvą, norėdamas geriau į jį išžiūrėti. Išvydęs garbingą senojo kario veidą, pajuto jam pagarbą.

Admirolas vilkėjo paprastai, kaip žmogus, savo gyvenimą leidžiantis stovyklose, bet dvaro dabitos tikrai nebūtų turėję iš ko tyčiotis. Tiesa, jo drabužių nepuošė nei siuvinėjimai, nei šilkai, nei galionai. Dogmos, kuri skelbė griežtą moralę ir smerkė prabangą, mokyns, admirolas iš principo ir vadovaudamasis savo skoniu vengė bet kokios tuštybės. Jo žalios gelumbės švarką dabino tik sena špaga, kabanti ant zomšinės (kaip ir batai) perpetės. Paprasti geležiniai pentinai puošė šiek tiek dulkinus plačius batus. Bet kai jis nusiėmė pilką fetrinę skrybėlę su plačiais kraštais ir krintančia raudona plunksna, kuri, atrodo, atlaikė visus gamtos siųstus išbandymus, pasirodė už sniegą baltiesni plaukai ir aukšta plika kakta. Joje ryškėjo nuo metų ir darbų atsiradusios raukšlės, o veide švietė ištikimybė, nuoširdumas ir gerumas, tad admirolas savaip jaudino ir kėlė pagarbą. Drabužiai nieko nebereiškė, svarbus buvo pats žmogus. Bet apie drabužius prakalbo pats Kolinji, atsiprašęs, kad atvyko pas valdovą kelionės drabužiais, ir pasiteisino, kad nekantravo išpildyti karaliaus įsakymą.

Kai jis lenkėsi apkabinti karaliaus kojas, Karolis jį suturėjo ir apkabino. Kolinji taip sujaudino toks gerumas, kad jo sumenkusiais skruostais nuriedėjo ašaros. Jis išsitraukė špagą ir padėjo prie karaliaus kojų tardamas:

– Sere, pakelsiu ją tik tarnaudamas jūsų didenybei. Mano širdis, mano ranka – viskas priklauso

mano karaliui. Kalbu čia saviškių, jūsų valdinių, sere, vardu. Gal dėl pernelyg karšto tikėjimo jie jums nepakluso gindamiesi nuo persekiojimų. Ir jie, ir aš norėtume savo krauju išpirkti tuos nelaimingus vaidus. Pamirškite mūsų klaidas, sere, teikitės prisiminti, kad mes taip pat esame prancūzai ir jūsų valdiniai.

– Taip, – atsiliepė Karolis IX, – taip, mano tėve, pamiršiu viską, nes vėl turiu Kolinji. Atgauti tokį valdinį, kaip jūs, tokį pasižymėjusį karį, yra beveik užkariavimas.

– Sere, – kukliai atsiliepė admirolas, – aš dažnai kentėjau, bet dėl savo paties kaltės. Šiandien esu senas, bet užsidegimas jums pasitarnauti sustiprins mano jėgas. Jaučiu, kad dar galėsiu būti naudingas savo karaliui, Prancūzijai.

Tada paėmė už rankos jaunąjį Tėlinį.

– Kai vieną dieną dėl amžiaus prarasiu jėgas ir priartės mano mirties valanda, tikiuosi, kad visiškai neišnyksiu, viliuosi atgimti per Tėlinį. Jis paveldės mano meilę Prancūzijai ir mano atsidavimą karaliui.

Baigęs pristatė savo žentą karaliui, o Tėlinį, kaip įprasta pagerbiant valdovą, priklaupė prieš karalių. Karolis IX geraširdiškai jį pakėlė ir meiliai pažvelgė į žavingą subtilių bruožų jaunojo Tėlinį veidą.

Kolinji tuo metu pasveikino karalienę bei princus. Visi buvo jam labai malonūs. Kotryna Mediči atvirai parodė draugiškumą, palankumą, savo sūnų vardu pasiūlė pamiršti praeitį.

– Visiems laikams ištremkime iš Prancūzijos, – kalbėjo ji, – bet kokią neapykantą, susiskaldymą, nesutarimus. Tebus visi prancūzai broliai! Ši laiminga diena, kai sugrįžo Kolinji, tebūnie mūsų garantas. Kolinji Karolio dvare bus tos broliškos taikos įrodytas. Jūs mūsų, – pridūrė klastingai šypsodamasi, – ir mes jūsų nepaleisime.

Tai ištarusi karalienė atidžiai pažvelgė į Tavaną, stovėjusį už Kolinji. Niūrus Tavano žvilgsnis nepraslydo pro stebinėčio nykštuko akis ir privertė jį sudrebėti dėl nelaimingo garbingo senio, kurio sėkmei jis buvo neabejingas, likimo.

„Nėra ko abejoti, – mąstė Krasovskis, – jam spendžiami spąstai ir nelaimingasis į juos paklius.“

Kolinji atsakė:

– Taip, ponija, pabūsiu savo brolių ištikimybės užstatu. Tenoriu, kad jie, kaip ir aš, galėtų laisvai

(Nukelta į 50 p.)

išpažinti savo tikėjimą. Kalvinistų partija iki šiol menkai pažįstama, ji, tikiuosi, įrodys katalikams, kad tikėjimo skirtumai tikrai nėra kliūtis sugyventi. Be to, turime vieną Dievą, vieną karalių, kuris turi tik vieną širdį juos mylėti ir būti jiems naudingas.

Anžu kunigaikštis priėjo prie admirolo ir, kaip jam būdinga, maloniai kreipėsi:

– Sveikinu savo karo meno mokytoją.

– Bijau, kad mokinys bus pralenkęs savo mokytoją, – atsakė admirolas.

Paskui atsisuko į princesę Margaritą. Ji skendėjo savo meilės sapnuose, apgailestaudama, kad išvyko jos mylimasis, tad nekreipė nė menkiausio dėmesio į vykstantį pokalbį. Kolinji pasakė jai komplimentą jaunojo Navaros karaliaus, jos būsimo vyro, vardu.

– Žinoma, tokia pagarba senio lūpose vargu ar patiks jaunai gražuolei, – tarė admirolas, – bet tikiuosi, kad netrukus jaunas princas pats atvyks ir ištaisys mano nevykusį komplimentą.

Matydama, kad Margarita abejingai tyli, Kotryna paskubėjo atsakyti už savo dukrą ir paaiškino, kad pagal savo amžių Navaros karalius pasirodė esąs labai išmintingas, nes žiniai perduoti pasirinko labai jų gerbiamą žmogų.

Gerojo senio širdis džiūgavo girdint tiek pagarbos ir gerumo žodžių iš princų, kurie galėjo jam priekaištauti dėl elgesio jų atžvilgiu. Kuo atlaidesni buvo tie princai, tuo labiau jis negalėjo atleisti sau, kad maištavo dėl religijos.

– Kiek prarastų mano gyvenimo metų, – kalbėjo jis karaliui, – juos būčiau galėjęs išnaudoti tarnaudamas jūsų didenybei ir kovodamas su tikraisiais valstybės priešais. Tačiau, – atvirai, kaip kariškis, tęsė admirolas, – manydamas, jog privalau ginti savo tikėjimą, buvau šventai įsitikinęs, kad mano pareiga, nors ir nemaloni, yra teikti pirmenybę dievui, o ne karaliui.

– Suprantu jus ir visiškai jums atleidžiu, – atsakė karalius. – Nebepresiminkime tokių liūdnujų dalykų.

Tada draugiškai paėmė admirolą už rankų.

– Tėve, nebenoriu šiandien jūsų ilgiau užlaikyti, jums reikia poilsio, bet žinokite, kad ateityje aš dažnai norėsiu su jumis susitikti ir pasitarti. Jūsų patarimai man labai naudingi ir norėsiu jų gauti nuolat. O tuo tarpu, – ir prakalbo garsiai, kad jį

girdėtų gretimame kambaryje esanti admirolo palyda, – galite būti garantuoti, jog karalius jus globos ir bus jums palankus.

Admirolui ketinant pabučiuoti jo ranką, karalius pabučiavo jį į abu skruostus ir pavadino tėvu.

Karalienė ir Anžu kunigaikštis taip pat priėjo prie admirolo ir visokeriopai jį gyrė, o jis nesiliovė tikinęs, kad bus ištikimas ir draugiškas.

Kai Kolinji pasišalino, Karolis nusišluostė kaklą ir savo papročiu nusikeikė.

– Po velnių, Recai, – keipėsi į savo garbingąjį buvusį majordomą, – išbandymas, kuris man teko, nuvargina ne mažiau nei žaidimas kamuoliu. Aš visas suprakaitavęs.

– Skirtumas tas, – atsakė maršalas, – kad nuovargis, kurį jūsų didenybė patyrėte, kitoks, nei žaidžiant kamuoliu. Po velnių, admirolas nepagalėjo jums liaupsių.

– Ką gi, motina, ar jūs patenkinta manimi? – paklausė Karolis, kreipdamasis į Kotryną Mediči, nes tikėjosi pagyrų už veidmainiavimą savo mokytojos akyse. – Argi aš blogai išmokau savo protėvio Liudviko XI pamokas?

– Taip, sūnau, bet negalima sustoti. Blogai, – tęsė karalienė, – kad su mumis nėra Gizo. Dabar jis mums labai reikalingas...

– Norėčiau dalyvauti, – įsiterpė Tavanoas, – kunigaikščio de Gizo susitikime su savo tėvo žudiku.

– Nėra įrodyta, – priminė karalius, – kad Kolinji liepė nužudyti kunigaikštį de Gizą.

– Kaip, pone, – piktai įsiterpė karalienė, – jūs tuo dar abejojate?

Karalius pasitraukė į šalį pasikalbėti su Anžu kunigaikščiu, o karalienė tyliai kreipėsi į Tavanoą ir į Recą:

– Jam niekada nepakas drąsos atsikratyti admirolo. Gizo nėra, tad visas sumanymas žlugs ir hugenotai įveiks mus mūsų pačių ginklais.

Karalienės žodžiai sukrėtė Krasovskį. Jis sudrebėjo ir netgi pasigailėjo, kad buvo fatališkai smalsus ir dėl to atsidūrė pavojingoje situacijoje. Sulaukęs tinkamo momento, spruko iš kambario, mintyse iš visos širdies keikdamas sąmokslininkų užmačias, amžinai nesuvaldomus žiaurumo ir klastos protrūkius.

XI skyrius

Pasibjaurėjęs dvaro intrigomis ir ypač Kotrynos Mediči dviveidiškumu, nykštukas keletą dienų nesirodė Luvre.

Na o Paryžiuje netilo kalbos apie ypatingą malonę, kurią admui de Kolinji rodė jo šeimininkas. Sužinota, kad po jo pirmosios audiencijos Luvre karalius įteikė jam šimtą tūkstančių frankų, milžinišką tiems laikams sumą, kaip atlygį už katalikų nusiaubtos jam priklausiusios Šatijono pilies baldus. Be to, jam buvo sugražintos visos pareigybės ir pensijos, netgi buvo pažadėta užtarti jį prieš Savojos kunigaikštį, kad būtų atšauktas Kolinji žmonos, Antremono grafienės Žaklinos, turto areštas.

Tokia malonių gausybė kurstė aistras.

„Kaip, – kalbėjo dvariškiai, – karalius gali švaisyti tokias beprotiškas dovanas valdiniui, maištavusiam prieš savo valdovą? Ir tokiu metu, kai šalies finansus išsekino tie maištai?“

Kunigai drebėjo iš pykčio matydami, kaip karalius pagerbia eretiką, sudeginusį tiek bažnyčių. Liaudis šurmuliavo ir kalbėjo, kad Karolis ketina tapti protestantu ir lieps savo valdiniams klausytis pamokslininkų, nes kartą karalienei išsprūdo žodžiai „Ką gi, melsimės Dievui prancūziškai.“

Tokios kalbos kasdien pasiekdavo Krasovskio ausis, kol pagaliau jis gavo karalienės žinutę: ji nustebusi, kad jis dingio, įsakė ją aplankyti.

Valdovė priėmė jį meiliai, kaip visada, bet neruko pastebėti, kad anksčiau Krasovskis būdavęs mandagus ir pagarbus, o dabar pasidarė rimtas ir santūrus, tad nesusilaikė nepaklaususi, kas nutiko.

– Senų seniausiai nemačiau tavęs, mano mielas nykštuk, – prakalbo ji, – gal kartais sulaukei blogų naujienų iš Lenkijos?

– Ne, poniam.

– Gal sergi?

– Ne, poniam.

– Tai kodėl taip ilgai nesirodeit Luvre?

– Pamaniau, kad taip susiklosčius aplinkybėms mano paslaugos jūsų didenybei tikrai nereikalingos.

– Kaipgi ne, kaipgi ne, – gyvai pradėjo karalienė, – aš tau tuoj pat įrodysiu. Gerai paklausk, ką tau pasakysiu. Tu negali nežinoti, kad visas Paryžius smerkia karaliaus elgesį su Kolinji ir jo rodomą palankumą protestantų partijai vadui. Tai, kad

nėra kunigaikščio de Gizo, kuris teisėtai laikomas vieninteliu teisėto reikalo ramsčiu ir gynėju, varo į neveltį visus. Tiesa, aš pati norėjau užbaigti tą naikinantį karą ir paprašiau karalių iškviesti tų baisių eretikų įkvėpėją – Kolinji ir atiduoti savo seserį į žmonas jaunam protestantų partijos liūtukui – Navaros karaliui. Drįstu teigti, kad tas patarimas buvo išmintingas. Jis įkvėpė hugenotų pasitikėjimą, taigi hugenotai, kaip jūs žinote, liko patenkinti jų naujai paskelbtu taikos ediktu ir džiaugdamiesi atsiskakė karingų ketinimų. Katalikai taip pat liko patenkinti, nes pažadėta tvirta taika. Bet karalius apipylė Kolinji malonėmis, demonstruoja jam savo palankumą, todėl mano pasiūlytas tikslas tolsta. Žuvims metamas jaukas įvilioti jas į tinklus, bet, kai jos ten patenka, viskas būna baigta. O Karolis elgiasi neatšakingai ir kursto katalikų pavydą bei protestantų nepasitikėjimą, nes jie patys neatsistebi dėl tokio perdėto dėmesio. Toks nesaikingumas man pačiai kelia abejonių dėl Karolio požiūrio į mane. Bijau, kad jis iš manęs išmoko didžiojo veidmainiavimo meno. Atvykus Kolinji jis manęs vengia, atrodo, jog bijo mano patarimų... Žinau jo audringą būdą ir tai, jog tik aš galiu jį prisijaukinti ir suvaldyti. Jis pavydi savo broliui, gali būti, jog tikisi admirolo paramos prieš Gizus ir galbūt net prieš mane pačią. Kiekvieną dieną jie kartu slapta tariasi, bet manęs neišsileidžia. Manęs, kuri iki šiol valdė Prancūziją. Tas įžūlus valdinys nesitenkina tuo, jog sukėlė mano sūnaus nepasitikėjimą manimi, jis dar ketina sunaikinti ir mano pelnytą autoritetą.

Tą akimirką nenumaldomos karalienės akyse plykstelėjo pyktis.

– Bet jis nepagalvoja, – pridūrė ji, – kad ketindamas apgauti Kotryną Mediči pats ieško galo ir kasa sau duobę. Tačiau nėra Gizo, o be Gizo aš negaliu nieko. O tu, mano mielas nykštuk, gali man labai padėti, jei sutiksi pasinaudoti mano siūlomu būdu patekti pas karalių ir papasakoti man, apie ką jis tarsis su admui. Žinau, kad dar šiandien jis ketina priimti jį savo kabinete. Tu pasislėpsi vaisių pintinėje, kurią specialiai paruošiau, ir galėsi nesunkiai klausytis jų kalbų, o paskui tiksliai perpasakoti man. Sutinki? Kalbėk, mano mielas Krasovski.

Nykštukas kurį laiką tylėjo, sukiodamas nykščius, lyg būtų giliai susimąstęs. Kontrastingas vai-

(Nukelta į 52 p.)

kiško naivumo ir rimtumo derinys būtų buvęs nuostabus ir net malonus bet kam, tik ne Kotrynai. Ji buvo pernelyg įnikusi į savo intrigų planavimą ir nekreipė nė menkiausio dėmesio į nykštuką.

„Jei atsisakysiu, – mąstė jis, – ji suras ir kitą būdą, ir kitus žmones savo tikslui pasiekti. Ji intrigantė, moteris ir karalienė, tai trys rimti koziriai, kad jai pasiseks. Beje, sutikęs su jos įgeidžiu, aš būsiu pats sau šeimnininkas ir galėsiu pasakoti jai tik tai, ką pats panorėsiu, ir nutylėti tai, kas galėtų sukompromituoti pirmiausia mane, *primo mihi*¹, paskui karalių, paskui vargšą admirolą, nes bijau, kad karalienė rengiasi jo atsikratyti, o aš norėčiau tam sukliudyti (ir kaipgi toks siaubingas planas galėjo gimti moters širdyje).“

Po trumpos pauzės jis prakalbo:

– Ką gi, ponija, esu jūsų didenybės paslaugoms.

Patenkinta karalienė tuoj pat paskambino ir pasirodė du tarnai italai, jau seniai tarnaujantys Kotrynai Mediči. Jie atvyko į Prancūziją tuo metu, kai ji tekėjo už Henriko II. Tarnai nešėsi pintinę, prikrautą apelsinų, citrinų, granatų, žaliųjų citrinų. Tie vaisiai tais laikais buvo didelė retenybė Prancūzijoje, kur neauginta nei persikų, nei abrikosų, nei kitų panašių vaisių.

– Tai legato dovana, – garsiai paskelbė karalienė, – ir noriu ja pasidalinti su karaliumi. Bazili, nuneškite dalį šių vaisių princesei Margaritai, o jūs, Antonijau, pasilikite ir padėkite man sukrauti juos į pintinę.

Antonijus viską žinojo, tad po vieną nuėmė vaisius, atkėlė dvigubą pintinės dugną ir pakvietė nykštuką lipti vidun. Nykštukas po pakartotinių Kotrynos raginimų pakluso, nors aiškiai bjaurėdamasis. Kotryna pati padėjo jam atsigulti ant nedidelės labai minkštos aksominės pagalvėlės. Panorėjęs jis būtų galėjęs labai patogiai išsimiegoti. Pintinė buvo pakankamai didelė ir jis galėjo joje jaustis patogiai, bet atsiradusioje ertmėje negalėjo stovėti.

– Ar jums patogų? – pasiteiravo karalienė.

– Patogu, – piktai atsakė nykštukas. – Paskubėkite, – paragino Antonijų, – įdėkite dvigubą dugną ir pabaikime tuos pokštus.

Antonijus įdėjo lentelę ir ėmė mėtyti į pintinę apelsinus bei kitus vaisius.

– Atsargiai, – riktelėjo nykštukas, – kiekvienas jūsų mestas apelsinas gali mane kontūzyti.

Karalienė negalėjo suvaldyti juoko, pati baigė sukrauti pintinę ir liepė nunešti ją karaliui, patikinusi nykštuką, kad atėjus laikui jį pargabens atgal.

Kaip karalienė ir buvo sakiusi, Karolis kabinete buvo tik su Kolinji. Iškilmingai įėję Antonijus su Baziliu už rankenų įnešė pintinę ir savo šeimnininkės dovaną padėjo prie karaliaus kojų.

Jiems išėjus karalius karčiai nusišypsojęs prabilo:

– Matote, Kolinji, mane laiko vaiku ir tikisi sugundyti dovanomis. Šiandien atsiuntė vaisių, rytoj galbūt barškutį, paskui galų gale žirkles, kad nukirptų man plaukus, turėdami kilnų sumanymą išsiųsti mane užbaigti dienų vienuolyne, kaip tai darydavo pirmieji karaliai tinginiai². Bet po velnių, – suriko įniršęs ir paspyrė koja pintinę taip smarkiai, kad keletas apelsinų nuriedėjo grindimis, o vargšas nykštukas atsimušė į sienelę, – po velnių, prisiekiu šventuoju Mykolu, įveikusi velnią, šventuoju Denisu, mano karalystės globėju, visais rojaus šventaisiais, kad jei rūmuose ir atsiras kokia nors Fredegonda arba Brunhilda, aš nebūsiu Chloteras arba Liudvikas Pamaldusis. Aš atnešiu jiems savo karūną ant savo špagos smaigalio, tegul pasiima!

– Taip, sere, – atsiliepė Kolinji, – būkite toks, koks esate, būkite karalius. Elkitės su motina pagarbiai, kaip ir pridera, bet raskite drąsos atimti iš jos valdžią, kuri priklauso tik jums. Jūsų įgimta drąsa, sere, kurią veltui stengtasi sumenkinti, jūsų protas, talentai – viskas skatina jus nusimesti jungą, uždėtą dar vaikystėje. Drįstu pasakyti, jog kęsti ilgiau būtų nepateisinama ir žeminama. Karas yra kilnus ir patikimas būdas pasirodyti prieš savo valdinius ir Europą bei perimti valstybės vadžias. Kovokite, sere, nugalėkite ir jums neteks bijoti nei išorės, nei vidaus priešų. Jūsų šlovė bus prancūzų paklusnumo ir ištikimybės garantas. Šlovė padės jums numalšinti nesantaikos raugą, priešiškumo daigą, kurie dar tebėra visų širdyse. Kalbu ne vien apie katalikus. Pažįstu pernelyg daug žmonių, tarnavusių man ir mulkinusių mane bei savo elgesiu klaidinusių jūsų didenybę. Bijau, kad prancūzų protestantai, nerimstantys, judrūs, daugybę metų praleidę triukšmingose stovyklose, nesugebės įvertinti taikos malonumų, ramaus gyvenimo namuose. Juos deginančiai lieps-

¹ Mane pirmą (lot.).

² Taip buvo vadinami Merovingų dinastijos valdovai, pakeitę Karolingus.

nai reikia kuro, prancūzams reikia kovų ir šlovės.

– Žinoma, – suriko Karolis, įaudrintas tokių žodžių, – kokia laimė vesti juos į kovą, juk aš taip dažnai skundžiausi dykinėjimu, o mano motina dažnai mane atkalbinėjo nuo karo ir niekada man dėl to nepritarė, vis tvirtino, kad privalau užtikrinti valstybei ramų gyvenimą. Ramų! Toks gyvenimas betikslis ir istorija galbūt vieną dieną priskirs mane prie karalių tinginių, nusipelnusių savo paliukuonių paniekos!

Karalius, pasirėmęs galvą ranka, ėmė vaikštinėti po kambarį.

– Bet, mano tėve, – pridūrė karalius, – gali nutikti, kad kol aš stovėsiu mūsų kariuomenės priekyje, kitas taps karaliumi vietoje manęs.

– Jei niekas mums nesukliudys, – atsakė Kolinji, – keista tauta, visur ieškanti karaliaus pakaitalo, netrukus išvaduos jus nuo pavojingiausio varžovo, kurio turėtumėte bijoti. Kalbu apie Anžu kunigaikštį. Jis dvigubai pavojingesnis dėl savo įgytos šlovės ir išskirtinės karalienės meilės.

Tai išgirdęs karalius išblyško ir nuleido galvą.

– Anžu kunigaikštis išvyko, taigi nematau, sere, kas dar galėtų kelti jums nerimą. Alansono kunigaikštis, jei leisite man taip pasakyti, tikrai ne tas žmogus, kuris jūsų atžvilgiu turėtų ambicingų planų, jam trūksta ir drąsos, ir sielos stiprybės. Gizai? Argi jūs manote, sere, kad jie išdrįs pasipriešinti laiminčiam ir karių mylimam valdovui? Beje, karalienė, jų ramstis, pradeda senti, jos šiandien dar labai guvus ir sumanus protas netrukus pajus senatvės požymius ir kasdien darysis vis mažiau pavojingas jūsų didenybės planams.

Pintinėje uždaryto nykštuko nosį jau kuris laikas kuteno vaisių aromatas, tad jis neištvėrė ir tą akimirką garsiai nusičiaudėjo.

Karalius pamanė, kad nusičiaudėjo admirolas, ir senu papročiu tarė:

– Telaimina jus Dievas, tėve!

Admirolas savo ruožtu įsivaizdavo, kad tai padarė karalius, tad žemai nusilenkė ir tarė:

– Į sveikatą, sere.

Besiklausant tų mandagybių nykštuką suėmė toks juokas, jog jam teko įsikniaubti į pagalvėlę, kad nepratrūktų. Dievas žino, kas būtų nutikę po tokio nesusipratimo, jei karaliui staiga nebūtų pranešta, kad atvyko grafas de Tavano.

– Tavano, – tarė karalius, išvydęs jį įeinant, – jūs atvykote pačiu laiku.

Admirolas buvo šiek tiek kitos nuomonės nei karalius. Jis žinojo, kad Tavano, beje, puikus karininkas, buvo nesutaikomas hugenotų priešas ir, kaip tais laikais sakydavo, ypatingai ištikimas Kotronai Mediči ir Gizams žmogus, tai yra tarnaudamas jiems buvo pasiruošęs keliauti į pragarą.

– Mes kalbėjome apie karą, – paaiškino karalius, – admirolas patarė kariauti ir, pagrįsdamas savo projektą, pateikė puikių priežasčių. Būčiau labai patenkintas, jeigu ir jūs pasakytumėte, ką apie tai manote, grafe.

– Karą, sere, – pakartojo nustebęs Tavano, – o su kokiais Prancūzijos priešais admirolas nori kariauti? Tikiuosi, kad su išorės, nes karalystėje nebėra ko bijoti, bent jau taip tikiuosi.

– Aš taip pat tikiuosi, grafe, – išdidžiai atsakė Kolinji, – štai todėl pagaliau tikėjau išsklaidyti bet kokias abejones šia tema, nes karas, kai po ta pačia vėliava stotų visi prancūzai dėl savo ir valstybės interesų, tas karas, sakau, sutvirtintų brolišką taiką ir būtų apvainikuotas pačia didžiausia sėkme.

– Manau, tikrai keista, – įsiterpė Tavano, – kad dėl taikos savoje karalystėje teks kariauti su kaimynais, keistokas sumanymas.

– Jei jūs manęs negirdite, pabandysiu kalbėti garsiau ir aiškiau, – tarė šiek tiek pyktelėjęs admirolas Tavanui, nes žinojo, kad šis gerokai neprigirdi, – taip, be abejo, Prancūzija šiandien nekariauja, bet ar taip bus visada?

– Tą ir turėsime sužinoti.

– Neseniai užgesinta ugnis gali vėl įsiliepsnoti.

– Ką gi, mes ją užgesinsime kraujo upėmis, – nuožmiai išsiviepeję atsiliepė Tavano.

– Taip, Prancūzijos priešų krauju, tikiuosi, jūs tai turite galvoje? – paklausė Kolinji, įbedęs akis į Tavaną.

– Prancūzijos priešų krauju, – pakartojo grafas ir žvilgtelėjo į karalių, tasai nuleido akis.

– Tai mes vienos nuomonės, – kalbėjo toliau admirolas. – Valstybės interesai reikalauja tinkamai išnaudoti tautos jėgas, nerimstančius ir karštus protus, kurie šiuo metu neturi veiklos ir galų gale prasisvers kaip vulkanas, o jo besikartojantys pliūpsniai vėl supurtys karalystę ir neišvengiamai sunaikins

(Nukelta į 54 p.)

principus, kuriais vadovaudamiesi siekėme laimės ir išminties. Jau turėjau garbės pasakyti jūsų didenybei, kad siekiant išvengti nelaimės nešančių vidaus karų, nuo kurių Prancūzija pernelyg daug prisikentėjo pastaraisiais laikais, vienintelė galimybė, mano nuomone, būtų valstybei naudingas karas.

– Ką turite galvoje, sakydamas „valstybei naudingas karas“?

– Nyderlandų nukariavimą. Atrodo, kad šiuo metu viskas susiklostė palankiai tokiam žygiui ir garantuoja jo sėkmę.

Susižavėjęs, kad gali išdėstyti karaliui savo sukurta planą, admiras žvaliai tęsė:

– Ispanijos tironijos ir kunigaikščio Albos žiaurumo išvyti iš savo tėvų valdų Nasau kunigaikščiai, veltui prašę Vokietijos kunigaikščių, kurių galimybės padėti buvo labai menkos, pagalbos, šiandien pagaliau pasiryžę pulti į Prancūzijos glėbį. Jei negarantuosime tiems nelaimingiems valdovams tvirtos globos ir atstumsime juos nuo savęs, Prancūzija praras didžiulę naudą, kurią gautų surengusi kilnų ir garbingą žygį. Tada galėtume sutriuškinti Ispaniją, besididžiuojantį savo politine galia Austrijos dvarą, įveiktume ir olandų laivyną, kuris prarastų įtaką žemyno šiaurėje. Prancūzija pasidalytų turtingą grobį su Nasau kunigaikščiais ir galėtų daryti jiems įtaką, remdamasi pranašesnėmis karinėmis pajėgomis. Prancūzija taptų prekybos šeimininke šiaurėje bei Anglijos varžove ir vieną dieną galbūt užvaldytų didžiąją dalį būsimos valstybės, kurios gamtinė siena taptų Reinas, teritorijos. Prancūzija priverstų drebėti Vokietiją ir užgožtų Europoje Austrijos dvaro galybę, o jos laivai plauktų per vandenyną ir visur šlovintų garbingą jos vardą bei atimtų iš persigandusios Ispanijos Naujojo pasaulio turtus.

Atsikvėpęs admiras tęsė ramesniu balsu:

– Netikiu, kad karaliaus ir jo tarybos išmintis leis atsisakyti tokios didelės ir garantuotos sėkmės; taip ji padarytų didelę politinę klaidą.

– Ne, tėve, – suriko karalius, – po velnių, jūs kalbėjote teisingai, kaip tikras valstybės vyras. Sutinku susitikti su kunigaikščiu Liudviku Nasau ir išklaudyti jo pasiūlymus. Man taip patinka jūsų planas, jog aš tai įrodysiu: liepsiu užleisti Oranžo pilį ir netgi įsipareigoju duoti princui Liudvikui keturis tūkstančius vyrų, vadovaujamų narsuolio La Nu ir Ženliso, kad jie žygiuotų į pagalbą Monsui.

– Taip, sere, įsakykite, o aš garantuoju jums princo Nasau ištikimybę ir dėkingumą. Nyderlandų padalijimui niekas nesukliudys, jis gali įvykti tuo pat metu, kai bus pasirašoma vedybų sutartis su garsiuoju dvaru, ir tasai manys esąs labai laimingas, jog gali atsilyginti Prancūzijai ir apginti bent dalį savo palikimo, juk be jos pagalbos palikimas visiems laikams liktų godžios Ispanijos grobiu. Jei man bus leista duoti patarimą jūsų didenybei, manau, kad būtina ir išmintinga, sere, vieną korpusą nusiųsti į Bretanės pakrantę – taip sutrukdytume kunigaikščiui Albai iš Ispanijos atvykti į pagalbą. Didžioji jūsų kariuomenės dalis tuo metu jau žygiuos į Flandriją. Išmintingumas tokioje sudėtingoje situacijoje taip pat reikalauja nenuvertinti sąjungos su karaliene Elžbieta, nes šiandien ir Anglijai, ir Prancūzijai svarbu neleisti dominuoti Austrijos dvarui. Dėl tų pačių priežasčių reiktų įtraukti į šį karą ir visus Vokietijos kunigaikščius protestantus ir netgi pakurstyti turkus pulti Ispanijos pakrantes ir užspeisti Ispanijos liūtą prie sienos.

– Ką gi, – tarė karalius, – galime pasiūsti Strocį ir La Gardą į Bretanę, Montgomerį į Angliją pasiderėti su Elžbieta dėl to karo ir galbūt dėl mano brolio Alansono kunigaikščio vedybų, nes tos vedybos yra mano labai gerbiamos motinos manija. Aš pats abejoju, ar jos kada nors įvyks. Pirmiausia buvo sugalvota apvesdinti mane su ta karaliene, bet ji į pasiūlymą atsakė, kad aš per didelis ir per mažas jai. Per didelis karalius, kad palikčiau Prancūziją ir apsigyvenčiau pas ją Anglijoje, o per mažas, vadinasi, pernelyg jaunas jai, nes tai valdovei maždaug keturiasdešimt metų. Bet tai menkniekiai, grįžkime prie mūsų pokalbio. Ką pasiūsimė į Vokietiją? Žinoma, Šombergą. Jis kilęs iš ten, tad tiks geriau nei kas kitas, bet teatleidžia man Dievas, nežinau, ką pasiūsti į Konstantinopolį. Monliukas numatytas Lenkijai, Tėlinji per jaunas, Biragui tai neįdomu, nei tau, Tavanai. Po velnių, pasiūsimė pas tuos netikėlių šunis vyskupą, kad juos apkrikštytų, Dakso vyskupą, Fransua de Noajį. Ką apie tai manote, ponai?

Admiras ir Tavanas kurį laiką tylėjo, nenorėdami sakyti, ką galvoja apie tokį neįprastą pasirinkimą, pagaliau Tavanas ryžosi.

– Sere, – prakalbo jis, – tebūnie man leista tarti keletą žodelių apie puikų ir grandiozinį admirolo projektą. Sutinku, kad toks planas gali sugundyti

jūsų didenybę, bet tegul ji teiksis paskaičiuoti turimas galimybes ir palyginti jas su didžiuliais sunkumais, kuriuos sukels tas sumanymas. Kokie valstybės finansai ir kokia kariuomenės būklė? Jei tarsime, kad galime nukariauti Nyderlandus, argi Ispanijos karalius negalės pasiųsti laivyno į pagalbą kunigaikščiui Albai?

– Tai jūs tikite, kad Elžbieta leis plaukioti jos kontroliuojamomis jūromis? – paklausė admirolas.

– Nagi, sakykime, kad Anglijos karalienė stos mūsų pusėn, bet Prancūzijos sienos liks neapsaugotos iš Pirėnų ir Šveicarijos pusės. Kaip ginsimės nuo ispanų invazijos? Paaukosime visus Prancūzijos pietus dėl paiko noro užkariauti šiaurę, nors toks užkariavimas nieko neduos mūsų jūrinei galybei. Argi Brestas, Tulonas, Bordo, Marselis, Lorjanas nėra tokie pat saugūs ir patogūs uostai kaip batavų¹? Šiek tiek parėmus mūsų laivyną jis priverstų gerbti prancūzų vardą jūrose ir neberekėtų bijoti varžovų. Užuoat išsigiję tokį pavojingą priešą kaip Austrijos dvaras ir išprovokavę karą, kurio baigtis neaiški, kodėl neišsiuntus gyventojų perteklių apgyvendinti mūsų kolonijas? Visi viešosios tvarkos pažeidėjai, kuriuos ir pats admirolas vertina kaip tikrą kliūtį Prancūzijos klestėjimui, perkelti į naujas žemes, laikui bėgant taptų gerais piliečiais ir tikrai naudingais valdiniais, nes, vystydami amatus ir prekybą Amerikoje, jie didintų Prancūzijos turtus ir galybę. O ji, pasiekusi aukštą klestėjimo lygį, galėtų drąsiai varžytis su Anglija ir konkuruoti su ispanais. Štai taip, manau, turėtų samprotauti Prancūzijos admirolas.

– Nemanau, – gyvai įsiterpė Kolinji, – kad man būtų galima prikišti, kad apie tai negalvojau. Įrodytas būtų Florida ir Karolio fortas. Jei ne pragaištingas ispanų, kurių reikšmę jūs menkinate, pavydas, prancūzų kolonijos šiandien klestėtų, bet jos niekada nepasieks tokio klestėjimo, kurį galėtų pasiekti, ir, kol Prancūzijoje bus ispanais besižavinčių žmonių, nenorinčių pripažinti, kad Austrijos dvaras yra Prancūzijos priešas, klestėjimo pasiekti nepavyks.

Tavano karčiai nusišypsojo ir vėl prabilo:

– Karalius teikėsi leisti man išsakyti savo nuomonę. Savo samprotavimus privalau išsakyti tik jam. Nors jie nesutampa su jūsiškiais, tikiuosi, kad

jo didenybė neįtars, jog aš menčiau nei jūs branginu karaliaus šlovę ir Prancūzijos garbę. Taigi tvirtinu ir drąsiai kartoju, kad karaliaus šlovė ir Prancūzijos laimė reikalauja saugoti taiką su Ispanija ir nerizikuoti rengiant ekspediciją į Nyderlandus.

– O aš tvirtinu ir drąsiai kartoju, – šūktelėjo vis labiau ėmęs karščiuotis admirolas, – kad tie, kas nori atgrasyti karalių nuo Nyderlandų užkariavimo, išduoda karalių bei Prancūziją ir tarnauja Ispanijai.

– Pone, – apsimestinai ramiai atsiliepė Tavano, – esu kapitonas, garantuoju savo garbe ir turtu, paskirkite mane savo leitenantu ir seksiu paskui jus visur. Bet mano pareiga yra sakyti karaliui tiesą ir aš ją visada sakysiu, nebent jis teiksis man tai uždrausti.

Sunerimęs dėl tokių Tavano pareiškimų ir galbūt išsigandęs, kad nekiltų dar didesnė įtampa tarp jo ir admirolo, karalius įsiterpė:

– Ponai, – pradėjo jis, – tai derėtų apsvarstyti, kai susirinks taryba. Sušauksime ją netrukus. Atsišveikinu su jumis, ponai.

„Vargšas seras, vargšas riteris, – galvojo nykštukas savo slėptuvėje. – Štai jis išmuštas iš balno po pirmojo ieties smūgio.“

Admirolas ir grafas de Tavano pagarbiai atsišveikino su karaliumi ir drauge išėjo, iš pažiūros ramūs, bet viduje jausdami vienas kitam gilią pagiežą.

Karolis taip pat išėjo iš kabineto.

Nykštukas, įsitikinęs, jog kabinete nieko nebeliko, pabandė išsiropšti iš pintinės, bet nors ir labai stengėsi, nepajėgė pakelti dangčio, nes šis buvo apkrautas daugybe vaisių.

„Labai gerai, – pagalvojo sau, – jei karalienė pamirš pasiųsti ką nors manęs ieškoti, liksiu čia visiems laikams.“

Taip bemažant du jauni pažai, maždaug penkiolikos ar šešiolikos metų amžiaus, gražiai nuaukę, gerų manierų, puošniai apsirengę, apsikarstę blizgučiais, pasipuošę kaspinais ir plunksnomis, užsuko į karaliaus kabinetą ir pastebėjo pintinę.

– Ach, kokie puikūs vaisiai, – sušuko abu vienu metu.

– Klausyk, Lua, – tarė vienas jų, paimdamas granatą, – neliks nė žymės.

(Nukelta į 56 p.)

¹Olandų.

– Aišku, – atsiliepė draugas ir, pasekęs jo pavyzdžiu, čiupo Maltos apelsiną.

Abu susėdo priešais pintinę ir ėmė kirsti. Čiulpdamas granatą vienas jų tarė:

– Ar pastebėjai, Lua, koks perpykęs buvo admiralas, kai išėjo iš karaliaus, ir kaip rėkė grafui de Tavanui į ausį, kad jis yra išdavikas ir nusipelnė mirties.

– Po velnių, kaip aš galėjau negirdėti. Visi buvę kambaryje girdėjo, kaip ir aš, nes vienas iš budėjusių bajorų, nustebęs, kad Tavano nieko neatsakė į tokį malonų komplimentą, jo paklausė, ar jis girdėjo, ką jam ką tik pasakė išeidamas admiralas. „Taip, taip, mano drauge“, – atsakė grafas ir nusišypsojo tokia šypsena, kokios nepamiršiu, kol būsiu gyvas. Ach, Dieve mano, bjauri šypsena! Taip pragare šypsosi Šėtonas ir Liuciferis, galėčiau lažintis. Kitas, – dar pridūrė tyliai, – nuo tokios šypsenos būtų gavęs galą, bet ir admiralas neišsaugos galvos. Išeidamas admiralas labai mandagiai paprašė manęs paduoti jam pirštines ir skrybėlę. Tu nepatikėsi, Marjenai, bet prisiekiu tau, manau, jog vargšas admiralas jau nujaučia savo mirtį.

Kol jie taip šnekučiavosi, vaisiai sparčiai nyko ir nykštukas suprato, kad pintinė pasidarė gerokai lengvesnė, nes abiejų jaunųjų pažų apetitas buvo puikus, kimšo jie nesustodami, nes tikėjosi, kad karalius nepastebės eibės.

– Jis nemato ir negirdi, – kalbėjo abu šelmiai apie Karolį, – burną praveria tik tam, kad nusikeiktų.

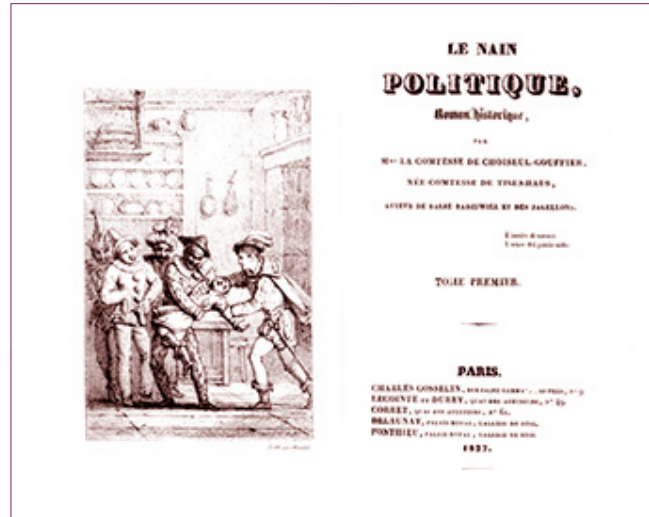
Staiga lyg iš po žemių pasigirdo niūrus balsas: „Nutilkite, nevidonai.“

Persigandę, net nepabandę išsiaiškinti, iš kur sklinda tas balsas, abu pažai kuo skubiausiai paspruko, palikę nykštuką, iš visos širdies besijuokiantį iš savo sumanios apgaulės, kad ištrūktų į laisvę.

„Taigi, mąstė jis, – ropšdamasis iš pintinės, – kas aš dabar būsiu? Skundikas? Ne, prisiekiu savo šalies globėju Stanislovu Kostka, karalienė nieko iš manęs nesužinos apie tą pokalbį, arba sužinos ne kažin ką.“

Jis išsiskubino per slaptas duris, vedančias į galeriją. Iš ten buvo galima patekti į karaliaus ir jo motinos apartamentus. Tada užsuko pas karalienę. Ji laukė, nors ir neparodė nei didesnio nerimo, nei smalsumo.

Ji išklausė trumpą, bet gana tikslų Krasovskio pranešimą apie tai, ką kalbėjo karalius, admiralas ir Tavano. Krasovskis nutylėjo tik tai, kas buvo kalbama apie karalienę ir kas galėjo nuteikti ją prieš Ko-

1827 m. Paryžiuje originalo prancūzų kalba išleisto Sofijos Tyzenhauzaitės romano „Nykštukas politikas“ pirmojo tomo tituliniai lapai

linji. Kai jis pabaigė, karalienė pasiteiravo:

– Tai viskas? Argi karalius nekalbėjo apie mane? Argi admiralas nedavė patarimų, kaip elgtis su manimi?

– Jūsų didenybė žino, kad karaliaus kabinetas labai didelis. Kalbėdamiesi karalius ir admiralas vaikštinėjo, todėl iš jų pokalbio sugebėjau sugauti tik vieną kitą nereikšmingą nuogirdą.

– Tada aš geriau informuota nei jūs, mano drauge, – tarė karalienė, pabrėždama paskutinį žodį. Nykštukas iš karto pajuto jos nuotaiką, nes karalienės šypsenoje atsispindėjo savotiška panieka ir tuo pat metu pasitenkinimas. – Karalius ką tik išėjo iš manęs, – pridūrė Kotryna, – ir jis prisiekė, kad admiralas jam patarė valdyti pačiam ir tapti padėties šeimininku.

„Koks banalus ir menkas žmogus“, – pagalvojo Krasovskis.

Tą akimirką karalienei pranešė, jog atvyko grafas de Tavano. Aišku, ir jis norėjo pateikti savo ataskaitą. Nykštukas pasinaudojo proga ir spruko mąstydamas: „Tegul pats dangus neleidžia įgyvendinti jų velniškų planų! Aš daugiau nekišiu pirštų tarp durų.“

PIRMOJO TOMO PABAIGA

Iš prancūzų kalbos vertė Virginijus Baranauskas

(Tęsinys kitame numeryje)